

„Z BENÁTEK AŽ NA KONEC SVĚTA“

Příběh skleněného poháru z pražského domu čp. 379/I

MARTIN MUSÍLEK – ANNA ŽĎÁRSKÁ

Z archeologického výzkumu v prostoru dnešního domu čp. 379/I v ulici Na Můstku, Praha 1-Staré Město, pochází zajímavý soubor vrcholně středověkého skla datovaný do období od konce 13. do první poloviny 14. století. Mimořádnou pozornost vzbudil zejména pohár na nožce malovaný emaily a zlatem, který pocházel patrně ze skláren v Muranu u Benátek. Předkládaný příspěvek se pokouší odpovědět na otázku, kdo byl objednavatelem poháru a jak se tento předmět dostal do českého prostředí. Identifikačním vodítkem je zejména trojice vyobrazených znaků, které hypoteticky odkazují na to, že objednatel poháru mohl pocházet ze střední Anglie. Práce je koncipována především jako téma k diskusi o možnostech a limitech identifikace zadavatelů a majitelů luxusních předmětů na základě torzovitě dochovaných písemných pramenů.

"FROM VENICE TO THE END OF THE WORLD". THE STORY OF THE GLASS CUP FROM THE PRAGUE HOUSE NO. 379/I

There is an interesting set of high medieval glass dated to the period from the late 13th to the early 14th century that has come from archaeological research on the present parcel of house No. 379/I on the street Na Můstku in Prague's Old Town. Attention was aroused in particular by one cup, painted with enamels and gold and probably originating from the glass factory in Murano near Venice. This article is an attempt to answer the questions of who ordered the cup, and how this item came into Bohemia. The most important clue to its identification is a trio of depicted coats of arms which would hypothetically refer to the cup's customer, perhaps originating from middle England. The article is intended primarily as a topic for discussion on the possibilities and limits of customers and owners of luxury items based on fragmentarily surviving written sources.

Klíčová slova — Praha – Staré Město – středověk – sklo – archeologie – pohár – obchod – městské elity

Key words — Prague – Old Town – the Middle Ages – glass – archaeology – cup – trade – urban elite

V letech 1970 až 1971 provádělo tehdejší Pražské středisko státní památkové péče a ochrany přírody (dnes NPÚ ÚOP HMP) pod vedením Evy Šádové záchranný archeologický výzkum na ploše parcel dvou sousedících domů čp. 379/I a 380/I a dále protilehlého domu čp. 384/I v ulici Na Můstku (obr. 1). Domy čp. 379/ a 380/I vznikly zřejmě na přelomu 14. a 15. století v prostoru za staroměstskou hradbou, kdy poloha dnešního domu čp. 379/I (u Tomka nejspíše čp. 380b) je roku 1429 uváděna v městském příkopu („domuncula parva olim Matesonis, sita in fossato“; TOMEK 1866, 130).

V rámci terénních zásahů byly zachyceny tři zasypané studny. Z výplně jedné z nich byla získána bohatá kolekce keramiky a skla datovaná do období od sklonku 13. do první poloviny 14. století. Bohužel se nepodařilo dohledat konkrétní terénní dokumentaci. Stejně tak situování objektu v rámci parcel zůstává nejasné.¹ Ačkoliv výzkum nebyl dosud souhrnně zpracován, některé z nálezů upoutaly pozornost odborné veřejnosti. Zejména mimořádně kvalitně dochovaný pohár na štíhlé nožce zdobený emaily a zlacením se pravidelně objevuje v domácích i zahraničních publikacích zaměřených na středověké sklo (BAUMGARTNER/KRUEGER 1988, 156–157, Abb. 116; ČERNÁ/FRÝDA/HIMMELOVÁ 2005, obr. příl. ke kap. 2, obr. 11; ČERNÁ/PODLISKA 2008, 251). Patrně nejpodrobněji se nálezu věnoval Ladislav Špaček (ŠPAČEK 2000), který hledal jeho původ v jihoevropském prostředí, nejspíše v dílnách na Muranu u Benátek. Ke stejné provenienci nálezu se badatelé přiklánějí i v současné době (ČERNÁ ET AL. 2009, 401).

Pohár má miskovitou kupu s lehce prohnutými stěnami a mírně vypouklým dnem. Nožka je válcovitá, plná, přibližně uprostřed je nataveno vlnité vlákno. Dutou zvonovitou patku odděluje dvojité prstenec. Výška poháru činí 17,5 cm, přičemž průměr okraje dosahuje 12,4 cm. Kupa je oboustranně malovaná emaily (obr. 2–4). Větší plochy barev byly nanášeny z vnější strany, zatímco detailní prvky, včetně zlaté malby, se soustředí ve vnitřní partii kupy. Plocha je symetricky rozdělena třemi stejnými znaky – trojicí erbů ve tvaru trojhranného gotického štítu. Mezi nimi jsou umístěny figurální motivy v podobě okřídleného draka/baziliška a dvou jezdců na koních. Zbývající prostor vyplňuje bohatý vegetabilní ornament a uprostřed dna je v kruhovém poli umístěn stylizovaný rostlinný dekor (ŠPAČEK 2000, 9). Sklo poháru je čiré našedlé, jen lehce zasažené korozí. Oproti tomu nožka se vyznačuje výrazně nazelenalým zabarvením.

¹ Tradičně se uvádí umístění studny do prostoru čp. 379/I, kde byl výzkum těchto parcel započat, nicméně vzhledem k absenci terénní dokumentace je možné situovat objekt i do prostoru sousedního domu čp. 380/I.